

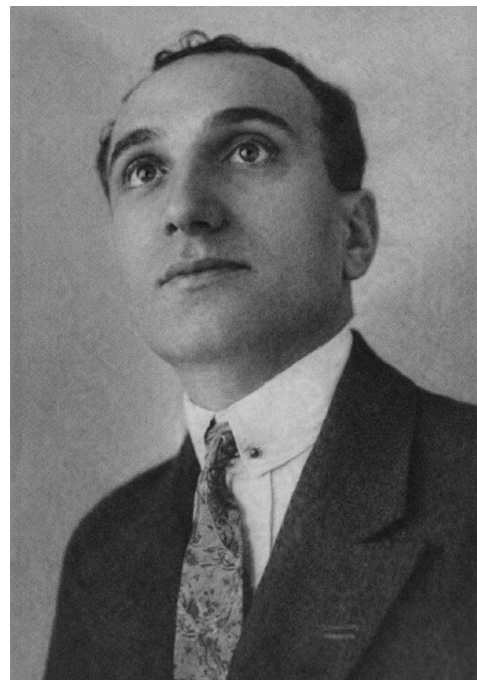
Dilqəm ƏHMƏD

müdaxiləçilərin xoşuna gəlmədi, bizi bir neçə polis nəfərinin qabağına salıb qərargaha apardılar. Burada bizdən bir kəlmə belə soruşmadan döyməyə başladılar. Mənim başımda tələbə şapkası olduğundan döymədilər, ancaq yoldaşım İbrahim İsfahanlı o qəder vurdular ki, qolundakı saat çilik-çilik oldu. Bir kəlmə danışib haqqı müdafiə etmək istəyənlərlə azğınlar bu cür rəftar edirdilər. Bir gün xəbər gəldi ki, yunanlar amerikan və ingilislərin köməyi ilə İzmir tutmuş və yerli əhalini qırmışlar. İstanbul yasa batdı. Bəyazid meydanında böyük bir mitinq oldu; hamının gözü tribunada idi. Birinci söz məşhur türk yazıçısı

Mirseyfəddin Kirmanşahlının rəhbərliyi ilə “Məşhədi İbad”ın səhnəyə qoyulacağını yazıb. “Atı” qəzeti isə 27 yanvar sayında tamaşanın mənfəi və müsbət tərəflərindən yazıb. Digər qəzetlər də eyni səpkidə “Arşın mal alan”ın ilk dəfə səhnəyə qoyulmasından bəhs edib, digər əsərlərin elanlarını mütəmadi olaraq verib.

Mustafa Mərdanov xatirəsində ilk tamaşaları haqqında maraqlı bilgiler qələmə alıb:

“Birinci tamaşamızı (“Arşın mal alan”) Sirkəcide “Millət teatrı”nda verdik. Onu da deməliyəm ki, qadınlar o vaxt axşamlar nə teatra buraxılırdılar, nə də kinoya. Ona görə afişalarda həmişə belə bir yazıya təsadüf etmək olurdu: “Gündüz xanımlara, gecə əfəndilərə məxsus”.

deyə bağırmağa başladılar. Lap mat qaldıq. Tamaşanın rejissoru Kirmanşahlı tələsik yüyürdü bufetə, bufetçi ona heç əhəmiyyət də vermədi. Kirmanşahlı deyəndə ki, “ay canım, nə edirsiniz, tamaşa gedir, nə üçün səs salırsınız?” bufetçi sakitcə cavab verdi: “Xahiş edirəm ticarətimizə mane olmayın!”

Getdik teatr müdiri Aleksan əfəndinin yanına, o da dedi: “Müqaviləyə baxın, orada aydın yazılıb ki: “Bufetçinin işinə qarışmayın!” Nəhayət biz bu “maddə”nin məzmununu başa düşüb, teatr xərcindən əlavə bufetçiyə də gündə beş lirə verməli olduq”.

İlk tamaşa uğurla keçib. Əsgər rolunu Mirseyfəddin Kirmanşahlı, Gülçöhrəni Vera Arsen, xala rolunu N. Kaftaradze, Vəli rolunu Möhsün Cəfərov (Sənani), Süleymanı İbrahim İsfahanlı, Tellini Asya xanım, Asyanı Nina xanım, Sultan bəyi isə Mustafa Mərdanov oynayıb.

Türk mətbuatında heyətin oyunları haqqında mütəmadi məlumatlar verilib, eləcə də heyət haqqında bəzi maraqlı bilgiler təqdim olunub.

8 fevral 1919-cu il tarixli “Zaman” qəzetində Hüseyn Fəhri imzası ilə “Azərbaycan teatrı” adlı geniş məqalə dərc edilib. Yazıda türk tamaşaçısının teatr truppasını çox böyük maraqla qarşıladığı, aktyorların uğurlu olduqları bildirilib:

“Xalqımızın bu pyesləri bu qədər zövq və maraqla izləməsində son illərə aid siyasi hadisələrin də böyük təsiri vardır. Bu nəcib Türk məmləkətində güclü bir həyat toxumunun cücərməkdə olduğunu artıq eşidir, bu insanlara qarşı gizli bir cazibə duyurduq. Son bir il ərzində isə Azərbaycanla birbaşa münasibətlərimiz oldu. Vətəndaşlarımızdan bir çoxu bu məmləkəti yaxından gördü və orada inkişaf edən həyata dair çox ümidverici xəbərlərlə geri döndü. Eləcə də şəhərimizdə bu məmləkətin möhkəm və saf ruhlu övladlarından bir neçəsini şəxsən tanıdıq. Mülayim çöhrələri, qədim bir keçmişin xatirəsi kimi qulağıımıza xoş gələn ləhcələri ilə onları sevməmək mümkün deyildi. Bu səbəblərə görə xüsusiyyətlərini bu qədər maraqla gözlədiyimiz Azərbaycan həyatını gözümüz önündə canlandıracaq bir teatr heyətini böyük məmnuniyyətlə qarşılamamız təbii idi... Azərbaycan teatrı aktyorlarının peşələrinə son dərəcə ciddi yanaşdıqları hər hallarında açıq-aydın görünür. İndiyə qədər təqdim etdikləri əsərlər operetta növündə bir sıra yüngül əsərlər olduğu üçün istedad və qabiliyyətləri haqqında hələlik qəti fikir yürütmək mümkün olmayıb. Lakin çox aydın şəkildə nəzərə çarpan bir üstünlükləri vardır ki, o da sənətlərindəki sadəlik və səfilikdir. Süni hərəkətlər, zorla yaradılmış saxtalıqlar, gülünc ifratçılıqlar onlarda görünür. Hər əsəri mənsub olduğu mühitə nisbətən qiymətləndirmək pis üsul sayılmaz...”

(ardı gələn sayımızda)

Azərbaycanlı aktyorlar İstanbulda

Erməni tacirin təxribatı

Halidə Edibə verildi. O dedi: “Mən bədbəxt bir türk anasıyam, müdaxiləçilərə qarşı vuruşda balasını qurban verməmiş az ana tapılar, biz yenə qurban verməyə hazırıq”.

Qafqazın ən məşhur operettası

Heyətin İstanbula gəlişi Türkiyədə qısa zamanda böyük maraq yaradıb. “Tasvir-i Efkər” qəzetinin 20 yanvar 1919-cu il tarixli sayında İstanbulun bir neçə teatrında (Tepebaşı Kışlık, Millet, Kuşdili) Qafqazın ən məşhur operettalarından “Məşhədi İbad”ın oynanılacağı xəbəri verilib. “Sabah” qəzeti də 25 yanvar tarixli nömrəsində rejissor

Teatr müdiri Aleksan əfəndi ilə bina üçün müqavilə bağladıqda orada bir “maddəyə” təsadüf etdik: “Bufetçinin işinə qarışmayın!” Düşündük ki, bufetçi ilə bizim nə əlaqəmiz, qoy nə istəyir eləsin. Ancaq sonra bu maddənin nə demək olduğunu başa düşdük.

Tamaşa yenidən başlamışdı. Tamaşaçıları bizə diqqətlə qulaq asırdılar. Bir də gördük ki, salonun qapıları taybatay açıldı, bufet xidmətçiləri əllərində limonad şüşələri, dondurma içəri girib, butulkaları cingildədirək ucadan: “Hərərət yatızdıran qazoz (limonad), xanımların ürəyini sərinlədən dondurma, ay qazoz gəldi ha!” —

1919-cu ilin əvvəli.

İstanbul işğal altındadır.

Tiflisdə fəaliyyət göstərən azərbaycanlı aktyor heyəti bu şəhərə doğru yola düşür. Məqsədləri Azərbaycan teatırını, musiqisini Osmanlı paytaxtında səhnəyə qoymaqdı.

Tiflis Türk Teatrı XIX əsrin ikinci yarısında formalaşmış, növbəti əsrin əvvəlində isə xeyli inkişaf etmişdi. Tiflisdəki fəaliyyətləri türk konsulluğunun da diqqətini çəkmiş, İstanbulda tamaşa verməsini istəmişdilər. Heyətin özü də Gürcüstandakı təhlükələrdən sovuşmaq üçün bu işdə maraqlı idi.

Təklif qəbul edilmiş və heyət yola düşmüşdü. Səyahətin necə keçdiyini trupanın üzvlərindən Mustafa Mərdanovun xatirələrindən oxuyaq:

“Tiflisdən də çox pis xəbərlər alırdıq, “Molla Nəsrəddin” jurnalının məşhur əməkdaşlarından Mirzə Əliqulu Nəcəfov (Qəmküsar) gecə yarısı öz qapısını açmaq istəyərkən gürcü menşevikləri onu “küçə oğrusu bilib”, arxadan iki güllə ilə vurub öldürmüşdülər. Belə bir şəraitdə Gürcüstanda teatr tamaşaları vermək çox çətin olduğundan, biz Türkiyəyə getməyi qərara aldığımız. Çox çətinliklə də olsa, Batumdakı Türkiyə konsulxanasından viza (icazənamə) alıb İstanbula yola düşdük...”

Səkkizinci gün gəlib İstanbula çatdıq. İstanbul düşməne təslim olmuş bir şəhərə bənzəyirdi. Şəhərdə amerikan-ingilis hərbi müdaxiləçiləri ağalıq edirdilər... İstanbulun bir rayonundan o birinə getmək üçün yerli əhali günlərlə müdaxiləçilərin qərargahlarının qapısında dayanıb icazə istəyirdi. Bir gün gördük ki, qərargahlardan birindən jandarmalar əllərində rezin qamçı çıxıb, gözləməkdən gözlərinin kökü saralmış türkləri döyməyə başladılar. Biz, bir neçə yoldaş, özümüzü saxlaya bilməyib türkləri müdafiə etməyə başladığımız; bu,

